

Dorota Chudyk

Łączliwość przysłówków gradualnych z przymiotnikami parametrycznymi modalnymi w języku rosyjskim w porównaniu z językiem polskim

---

Acta Polono-Ruthenica 7, 183-194

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dorota Chudyk
Instytut Filologii Rosyjskiej
Uniwersytet Rzeszowski

Łączliwość przysłówków gradualnych z przymiotnikami parametrycznymi modalnymi w języku rosyjskim w porównaniu z językiem polskim

Przedmiotem niniejszego artykułu jest analiza i opis dwukomponentowych grup syntaktycznych, w których obydwie człony wyrażone są przysłówkiem; człon główny przysłówkiem modalnym, zależny zaś – przysłówkiem gradualnym.¹

Przysłówki gradualne są wykładnikami miary i stopnia intensywności.² Podstawą ich dalszej klasyfikacji znaczeniowej są kategorie intensywności, dostateczności i kompletności.³ Ten typ adwerbiów charakteryzuje się szczególnymi preferencjami łączliwościowymi. W odróżnieniu od innych przysłówków (będących głównie określeniami czasownika) występują one przede wszystkim przy przymiotnikach⁴ i przysłów-

---

¹ Termin *przysówek gradualny* przyjmujemy za R. Grzegorzycową, *Funkcje semantyczne i składniowe polskich przysłówków*, Wrocław 1975, s. 62.

² Przysłówki gradualne są jednym ze sposobów bezwzględego (t. j. bez porównywania obiektów) wyrażania gradacji w języku. Pod względem semantycznym poszczególne przysłówki gradualne różnią się od siebie. Łączy je jednak ogólne znaczenie stopnia, miary, ilości, które przejawia się w sposób różnorodny, poczynając od znaczenia bardzo ogólnego (często odbieranego subiektywnie lub emocjonalnie), przez znaczenie ilości nieokreślonej, aż do dokładnego wyrażenia ilości w liczbach. Łączy je także i to, że wszystkie pełnią funkcję intensyfikatorów cechy nazywanej przez wyraz, przy którym występują w zależności podrzędnej.

³ R. Grzegorzycowa, *Funkcje semantyczne...*, s. 62; E. Janus tego typu określniki nazywa wykładnikami gradacyjnymi. Zob. w: E. Janus, *Wykładniki intensywności cech*, Wrocław 1981, s. 15.

⁴ Wielu językoznawców zwracało uwagę na szczególną pozycję przysłówków stopnia przy przymiotnikach. Jest to związane z pełnioną przez nie funkcją intensyfikacji cechy, która zwykle wyrażana jest przez przymiotnik. Por.: A. M. Пешковский, *Русский синтаксис в научном освещении*, Москва 1938, c. 101; M. B. Шаталова, *О лексико-синтаксическом выражении степени качества у имён прилагательных*, „Русский язык в школе”, 1967, № 1, c. 76; W. Cyran, *Przysłówki polskie. Budowa słowotwórcza*, Łódź 1965, s. 12; R. Grzegorzycowa, *Funkcje semantyczne...*, s. 10; N.

kach, rzadziej czasownikach, a w szczególnych przypadkach – także rzeczownikach i zaimkach. Pod względem łączliwości jest to zróżnicowana klasa wyrazów.⁵

Jak wynika z przeprowadzonych badań, przysłówki gradualne mogą być określeniami różnych części mowy ze znaczeniem modalnym. Parametry modalne wyrażają ocenę. Podobnie jak i inne leksemy parametryczne są one związane ze skalą, która zawiera strefy ocen pozytywnych oraz negatywnych. Pomiedzy nimi leży strefa neutralna, gdzie to, co oceniane jako dobre, i to, co oceniane jako złe, znajduje się we względnej równowadze.⁶ Według W. Pianki ocena wyrażana przez leksemy parametryczne (przymiotniki i przysłówki) jest innego rodzaju oceną niż ocena cech psychicznych, polega bowiem na sumie cech szczegółowych, fizycznych i/lub psychicznych.⁷ Presuponują one istnienie pewnej pragmatycznej normy – neutralnej wartości danej cechy, w stosunku do której przedmiot jest pozytywnie lub negatywnie oceniany pod kątem cechy wyznaczonej przez daną opozycję antonimiczną.⁸

Na podstawie przeanalizowanego materiału faktograficznego, który stanowią przykłady z dwudziestowiecznej prozy rosyjskiej w wersji oryginalnej i tłumaczonej na język polski, staramy się odpowiedzieć na następujące pytania:

1. Które spośród przysłówkowych nazw ocen mogą być określane przez przysłówki gradualne w językach rosyjskim i polskim?
2. Które przysłówki gradualne mogą być określeniami interesujących nas przysłówek modalnych w tych językach?
3. Jakie są podobieństwa i różnice w zakresie funkcjonowania analizowanych połączeń w porównywanych językach?

Analizie poddaliśmy połączenia przysłówek gradualnych z przysłówkami parametrycznymi wyrażającymi pozytywne i negatywne oceny następującej semantyki:

N. Prokopowicz, *Словосочетание в современном русском языке*, Москва 1966, s. 362; E. Křížkova, *Количественная детерминация прилагательных в русском языке*, [w:] *Синтаксис и норма*, Москва 1974, s. 122–145; E. Janus, *Wykładowi ...*

⁵ В. В. Виноградов, *Русский язык (грамматическое учение о слове)*, Москва 1972, s. 297. *Краткая русская грамматика*, pod red. Н. Ю. Шведовой, Л. Л. Лопатина, Москва 1989, s. 261.

⁶ Е. М. Вольф, *Оценочное значение и соотношение признаков „хорошо/плохо”*, „Вопросы языкознания” 1986, №5, s. 98–99.

⁷ W. Pianka, *Z semantyki stopniowania leksemów ...*, s. 13.

⁸ R. Laskowski, *Od czego lepszy jest lepszy?*, „Język Polski”, 1977, nr 7, s. 328.

– ocenę typu: *хорошо* (здорово) – *плохо* (нехорошо), *dobrze* – *źle* (*niedobrze*);

– ocenę typu: *красиво* (хорошо, чудесно) – *некрасиво*, *ładnie* (*pięknie*) – *nieładnie*;

– ocenę typu: *важно* – *неважно*;

– ocenę typu: *просто* – *сложно*, *łatwo* (*lekkو, prosto*) – *trudno* (*ciężko*);

– ocenę typu: *приятно*, (*хорошо, мило*) – *неприятно*, (*противно, дурно*), *przyjemnie* (*miło, sympatycznie*) – *nieprzyjemnie*;

– ocenę typu: *интересно* (*увлекательно*) – *неинтересно*, *interesująco* (*ciekawie, zajmująco*) – *nieinteresująco*;

– ocenę typu: *нужно* (*полезно, необходимо*) – *не нужно* (*напрасно*), *potrzebnie* – *niepotrzebnie*;

– ocenę typu: *удачно* – *неудачно*, *fortunnie* – *niefortunnie* (*nieudolnie, nieporadnie*);

– ocenę typu: *прилично* – *неприлично* (*недостойно*), *przyzwoicie* – *nieprzyzwoicie*;

– ocenę typu: *выразительно* (*внятно, ясно, чётко, точно*) – *невыразительно* (*невнятно, неясно*), *выразnie* (*jasno, wyraziście*) – *niewyraznie* (*niejasno*);

– inne oceny (ze względu na to, że są one reprezentowane przez pojedyncze przykłady, trudno było wyodrębnić je w jakieś klasy semantyczne). Znalazły się tu takie adwerbia oceniające jak: *непонятно, вкусно, неуютно, неудобно, неловко, элегантно, неуклюже, неряшливо, небрежно, аккуратно, шикарно, эффектно, смачnie, непрzytulnie, niewygodnie, niechlujnie, niedbale*.

W badanym materiale faktograficznym jako określenia przysłówków modalnych wystąpiły przysłówki kategorii intensywności (reprezentowane przez wykładniki wszystkich trzech stopni), dostateczności (nadmiernego stopnia) i kompletności (pełnego i niepełnego stopnia).

1. W funkcji wykładników kategorii intensywności przy przysłówkach omawianej semantyki używa się przysłówków wysokiego, przeciętnego i niewysokiego stopnia.

1.1. Najliczniej reprezentowane są związki, w których określeniami są przysłówki wyrażające wysoki stopień natężenia cechy. Dominuje wśród nich neutralne adverbium *очень, bardzo*. Oprócz niego w analizowanych tekstach przy przymiotnikach i imiesłowach nazywających stany psychiczne i fizyczne zostały użyte przysłówki: książkowe *весьма, nader*, nacechowane emocjonalnie i stylistycznie: *удивительно*,

ужасно, внушительно, здорово, крайне, невыносимо, невыразимо, необыкновенно, необычайно, неожиданно, нестерпимо, особенно, чертовски, чрезвычайно, bezgranicznie, diablo, nieoczekiwanie, okropnie, przedziwnie, strasznie itp.

Większość rosyjskich związków ma w polskich tekstach dokładne (pod względem strukturalnym, stylistycznym i semantycznym) odpowiedniki, np.: *очень интересно* – *bardzo ciekawie*; *очень мило* – *bardzo sympatycznie*; *очень нехорошо* – *bardzo niedobrze*; *очень внятно* – *bardzo wyraźnie*; *очень невнятно* – *bardzo niewyraźnie*; *очень небрежно* – *bardzo niedbale*; *очень прилично* – *bardzo przyzwoicie*; *очень просто* – *bardzo łatwo*; *очень трудно* – *bardzo trudno*; *удивительно легко* – *nad podziw lekko*; *ужасно неуютно* – *strasznie nieprzytulnie*; *весьма неудачно* – *nader nieudolnie*; *здорово тяжело* – *okropnie ciężko*; *крайне тяжело* – *bezgranicznie ciężko*; *неожиданно красиво* – *nieoczekiwanie pięknie*; *чертовски чудесно* – *diablo pięknie* itp.

W pozostałych przypadkach rosyjskim związkom omawianego typu w polskich tłumaczeniach odpowiadają:

a) związek adwerbialno-adwerbialny z określanym przysłówkiem modalnym i określającym go powtórzonym przysłówkiem wysokiego stopnia, np.:

[...] – *я по-настоящему хочу, чтоб тебе было очень хорошо!* (Пан. Сент. 597); [...], *že naprawdę chciałbym, żeby ci było bardzo, bardzo dobrze!* (Pan. Pow. 138);

b) związki adwerbialno-adwerbialne, w których wykładnik wysokiego stopnia zastąpiono:

– adwerbialnym wykładnikiem pełnego stopnia, np.:

[...] *здоровенные все, как жеребцы, а шибко уж неинтересно с ними* (Шукш. 20); [...] *zdrowe wszystko jak ogiery, ale zupełnie z nimi nieciekawie* (Szuksz. 26);

– adwerbialnym wykładnikiem nadmiernego stopnia, np.:

[...] *мне очень тяжело будет войти в собственный дом* (И. и П. 48); [...] *было бы mi zbyt ciężko wejść do własnego domu* (I. i P. 52);

c) związki adwerbialno-adiektywne z przymiotnikiem oceniającym i przysłówkowym wykładnikiem wysokiego stopnia:

– identycznym jak w oryginale, np.:

[...] *возобновили старинную моду – наливать чай через ситечко. Необычайно эффектно и очень элегантно* (И. и П.); [...]

wskrzyszono dawny zwyczaj nalewania herbaty przez sitko. To jest nadzwyczaj szykowne i w dobrym tonie (I. i P. 187);

– ekspresyjnym zamiast neutralnego, np.:

[...] *я был очень неприятно задет отсутствием их (заговоров) в таком месте, где обо всём надо догадываться* (Gr. Зол.309);

[...] *byłem niezmiernie rozczarowany, gdy nie było ich (spisków) w miejscu, gdzie wszystko jest zagadką* (Gr. Zł. 119); [...] *причём её лицо очень выразительно жаловалось* (Gr. Бер. 238); [...] *на jej ogromnie wyrazistej twarzy malował się żal* (Gr. Bieg. 167);

– neutralnym zamiast ekspresyjnego, np.:

Давно ещё, когда [...] жили они особенно трудно (Бакл. 181); *Przed wielu laty, kiedy [...] sytuacja materialna Ani i Andrieja była bardzo trudna* (Bakł. 238);

– różniącym się od oryginalnego odcieniem znaczenia, np.:

Тут как раз [...] вошёл Смолеев. И получилось вдвойне удачно (Бакл. 20); *W tej chwili [...] wszedł Smolejew. Był to niezwykle szczęśliwy zbieg okoliczności* (Bakł. 29);

d) związek adverbialno-werbalny z czasownikiem stanu i przysłówkiem wysokiego stopnia:

В отношении себя лично, – [...], – очень нужно получить образование (Пан. Сент. 633); – *Для siebie – [...] – горячо прagnę zdobyć wykształcenie* (Pan. Pow. 175);

e) związek adiektywno-substantywny, gdzie przymiotnik jest wykładnikiem wysokiego stopnia, a rzeczownik ma znaczenie oceniające, np.:

С воодушевлением и горячностью, а главное, совершенно искренне – вот это особенно приятно было Виктору! – (Бакл.170); *Ze szczerym zapalem (co sprawiło Wiktorowi szczególną przyjemność) wynosił pod niebiosa jego przemówienie* (Bakł. 225);

f) związek: wyrażenie przyimkowe, pełniące funkcję wykładnika wysokiego stopnia + ekwiwalentny przysówek modalny, np.:

Тяжело мне, Клавдья, невыносимо (Шукш. 115); *Сiężко ти, Клаудіо. Nie do wytrzymania* (Szuksz. 142). *Скритач [...], вытолкнул из толпы семь человек, одетых крайне неряшливо* (Gr. Ал. 64); *Skrypek [...], wupchnął z tłumu siedmiu ludzi ubranych niechlujnie do ostatnich granic* (Gr. Szk. 68);

g) związek: zaimek *tak* (pełniący funkcję wykładnika wysokiego stopnia) + ekwiwalentny przysówek oceniający, np.:

Это каприз, и я очень недостойно соврала вам (Пауст. Ром. 108); *Jest to zwyczajny kaprys i wstyd mi, że tak niegodnie pani skłamałam* (Paust. Rom. 144);

h) pojedynczy wyraz oceniający zawierający w swoim znaczeniu element 'bardzo':

– przysłówek (*необыкновенно хорошо* = *wspaniale*; *очень хорошо* = *doskonale*; *очень здорово* = *doskonale*; *очень красиво* = *pięknie*; *очень аккуратно* = *znakomicie*), np.:

Вы меня не знаете, но я вас очень хорошо помню (И. и П. 102);

Ран тебе не зна, але ја рана doskonale памітам (I. i P. 113);

„*Обращаем внимание на очень красиво расположенный город Чебоксары*” (И. и П. 256); „*Zwracamy uwagę na pięknie położone miasto Czeboksary*” (I. i P. 288);

– przymiotnik, np.:

– *Вы очень хорошо влияете на Шуру*, – *сказал он добродушно* (Пан. Сент. 621); – *Мacie doskonaty wpływ na Szurę – powiedział dobrodusznie* (Pan. Pow. 163);

i) superlatyw przysłówka oceniającego (1 przykład), np.:

Особенно приятно было кататься в этих шубах на лыжах (Лих. Кр. 35); *Najprzyjemniej było jeździć w tych szubach na nartach* (Lich. Str. 42);

j) wyrażenie sfrazeologizowane, np.:

[...] *возобновили старинную моду – наливать чай через ситечко. Необычайно эффектно и очень элегантно* (И. и П. 169); [...] *wskrzeszono dawny zwyczaj nalewania herbaty przez sitko. To jest nadzwyczaj szykowne i w dobrym tonie* (I. i P. 187).

1.2. Wykładniki przeciętnego stopnia użyte przy przysłówkach modalnych reprezentują rosyjskie adwerbia *довольно*, *достаточно* i jego polski odpowiednik *dosyć*. W polskim tłumaczeniu związkom omawianego typu odpowiadają związki w pełni tożsame lub związki adverbialno-adiektywne z ekwiwalentnym przysłówkiem gradualnym, np.:

И я его лечил, и довольно неудачно... (Булг. Морф. 34); *Leczyłem go przecież, tylko dosyć nieporadnie* (Bułh. Morf. 302); *У нас, между прочим, будет достаточно шикарно* (Пан. Сент. 584);

Zresztą to będzie dosyć eleganckie wesele (Pan. Pow. 125).

1.3. W funkcji wykładników niewysokiego stopnia przy przysłówkach oceniających wystąpiły rosyjskie adwerbia *немножко*, *слегка*, *не очень*, *не слишком* i polskie *niezbyt*, *trochę*. Rosyjskim związkom o takiej strukturze w polskich przekładach odpowiadają:

a) związki w pełni ekwiwalentne, np.: *немножко плохо* – trochę źle; *не очень* – niezbyt fortunnie; *не очень красиво* – nie bardzo ładnie; *не очень точно* – niezbyt jasno itp.

b) połączenie partykuły przeczącej z konstrukcją przyimkową ze znaczeniem nadmiernego stopnia (obydwa związki rozszerzone są frazą *так чтобы* – tak znów), np.:

Они вбили девушке в голову, что Ганувер с ней... не так чтобы очень хорошо (Gr. Зол. 343); *То они вбили в голову девочynie, że Hanooover z nią nie tak... nie так znów za dobrze* (Gr. Zł. 155).

c) związek z przysłówkiem pełnego stopnia (partykuła przecząca stanowiąca część rosyjskiego wykładnika niewysokiego stopnia znalazła się przed czasownikiem). I polskie, i rosyjskie zdanie wyrażają dokładnie to samo znaczenie, np.:

– *Наверное, вы не слишком хорошо знали свою дочь* (Бонд. 166); – *Widocznie nie znał pan własnej córki zbyt dobrze* (Bond. 148);

d) związek, w którym w funkcji wykładnika gradualnego użyto zaprzeczonego zaimka *так*, np.:

Рассмотреть Румянцева с первого взгляда было не очень легко (Пауст. Даль. 165); *Обеjrzeć go jednym rzutem oka było nie tak łatwo* (Paust. Dal. 184);

e) związek adwerbialno-adiektywny, gdzie przymiotnik ma znaczenie oceniające, np.:

Сколачивает ящик. Выходит слегка неуклюже, но что делать (Лих. Обм. 441); *Скрzynka jest trochę niezgrabna* (Lich. Kłam. 128).

2. Kategorię dostateczności reprezentują w badanym materiale wyłącznie przysłówki będące wykładnikami nadmiernego stopnia – rosyjskie *слишком*, *чересчур* i połączenie *уж очень* oraz polskie *zbyt*, *zbyttnio* i *zanadto*. Większość rosyjskich związków z określanym przysłówkiem modalnym i określającym przysłówkiem nadmiernego stopnia ma w polskich tłumaczeniach dokładne odpowiedniki, np.:

Чувствовал я, – говорил Андрей. – Слишком всё шло хорошо (Бакл. 69); – *Przeczuwałem, że tak będzie – powiedział Andriej. – Wszystko szło zbyt gładko* (Bakł. 97); *Я знаю вас слишком хорошо, чтобы делать такие глупости* (Пауст. Блист. 379); *Zbyt dobrze pana znam, żeby robić takie głupstwa* (Paust. Lśn. 309). *Уж очень хорошо на земле* (Шукш. 222); *Zbyt dobrze jest на świecie* (Szuksz. 278).

W pozostałych przypadkach rosyjskim związkom omawianego typu w polskich przekładach odpowiadają:

a) związek adverbialno-adiektywny, w którym znaczenie oceniające wyraża przymiotnik, a przysłówek jest wykładnikiem nadmiernego stopnia, np.:

*Прежде я смотрел **чересчур** легко* (Пан. Сент. 555); *Przedtem byłem **zanadto** lekkomyślny* (Pan. Pow. 94);

b) związek adverbialno-werbalny z oceniającym czasownikiem i przysłówkiem nadmiernego stopnia, np.:

[...] *думал, что Заремба **слишком** просто решает вопросы* (Пауст. Блист. 353); [...] *rozmyślał nad tym, że Zaremba **zbyt**nio upraszcza sprawę* (Paust. Lśn. 267).

c) związek adiektywno-substantywny, w którym znaczenie oceniające wyraża rzeczownik, a wykładnikiem nadmiernego stopnia jest przymiotnik, np.:

*Потом подумали над тем, что „переходящие в оvacию...” будет, пожалуй, **слишком** сильно* (И. и П. 98); *Potem przyszło im na myśl, że „przechodzenie w owacje” to może **zbyt**nia przesada* (I. i P. 109).

3. Kategorię kompletności reprezentują adverbialne wykładniki dwóch stopni: pełnego i niepełnego.

3.1. Liczniejsze okazały się połączenia przymiotników stanu z przysłówkami wyrażającymi pełny stopień natężenia cechy. W tej funkcji w badanym materiale zostały użyte rosyjskie adverbia *совершенно*, *совсем*, *вполне* i polskie *zupełnie*, *całkiem*. W polskich tłumaczeniach ich połączenia z przysłówkami modalnymi mogą mieć pełne odpowiedniki, np.:

Совсем плохо обстояло дело, пока Шурик не склонил на свою сторону Арсентия (Пан. Сер. 476); *Справу выглядаły **całkiem** źle, róki Szurik nie przeciagnał na swoją stronę Arsentija* (Pan. Sier. 132); *„Вот если бы ещё два стула. Было бы **совсем** хорошо”* (И. и П. 128); *„Gdybyśmy jeszcze mieli dwa krzesła, byłoby już **całkiem** dobrze”* (I. i P. 141).

W pozostałych przypadkach związkom omawianego typu w polskich tekstach przekładowych odpowiadają:

a) związek adverbialno-adiektywny, gdzie ekwiwalentny przysłówek jest wykładnikiem stopnia, a przymiotnik wyraża ocenę, np.:

[...] *оказалось, что я **совершенно** напрасно торопился* (Пауст. Даль. 81); [...] *оказало się, że мój **pościech** był **całkiem** niepotrzeb-*

ну (Paust. Dal. 83); *Должность у него – осветитель, платят семьдесят рублей вполне прилично, он же ещё несовершеннолетний* (Лих. Обм. 455); *Został przyjęty do pracy jako oświetleniowiec, pensja wynosi siedemdziesiąt rubli, a więc jest całkiem przyzwoita* (Lich. Kłam. 151);

b) związek adverbialno-werbalny, gdzie ekwiwalentny przysówek jest wykładnikiem stopnia, a czasownik wyraża ocenę np.:

Всё стало совершенно ясно – восстание начали левые эсеры (Пауст. Нач 643); *Wszystko się ostatecznie wyjaśniło* (Paust. Pocz. 83).

c) pojedynczy przysówek, który łączy w sobie znaczenie stopnia oraz znaczenie oceny, np.:

– *А буквы – вы умеете? Тоже не умеете? Совсем нехорошо!* (И. и П. 232); – *А зна się пан на літерніцтвіе? Теж ніе. Fatalnie* (I. i P. 260).

3.2. Wykładniki niepełnego stopnia reprezentują przysłówki: *не совсем, не вполне, почти правіе, niezupełnie*. Łączą się one tylko z przysłówkami ze znaczeniem oceny pozytywnej, informując, że jeszcze nieco brakuje do osiągnięcia pełnej jasności sprawy. Związki takie mogą mieć pełne polskie ekwiwalenty, np.:

Мне лучше, – сказал я обычным своим тоном, мне почти хорошо (Гр. Зол. 359); – *Jest mi lepiej – powiedziałem swym normalnym głosem – Czuję się prawie dobrze* (Gr. Zł. 172). *Но то, что вчерашний охотник Гулия и этот самый старик Кorkия поняли, хотя бы и не совсем ясно, [...] культурную ценность таких вещей* (Пауст. Колх. 633); *Ale ten fakt, że wczorajszy myśliwiec Gulia i ten sam starzec Korkija zrozumieli [...], choć może niezupełnie jasno, wartość kulturalną takich przedmiotów* (Paust. Kolch. 232).

W polskich przekładach jako odpowiedniki połączenia przysłówka oceniającego z przysłówkiem niepełnego stopnia wystąpiły także:

a) związek przysłówka niewysokiego stopnia (zamiast niepełnego stopnia) z przysłówkiem oceniającym, np.:

[...] *музыка ритмических переливов, переданных не совсем удачно известными всем словами: [...]* (Гр. Ал. 72); [...] *melodia rytmicznych tonów niezbyt szczęśliwie przelanych w znane wszystkim słowa [...]* (Gr. Szk. 78).

b) konstrukcja: *coraz + komparatyw przysłówka*, użytego w tym znaczeniu wtórnie, np.:

Уже не совсем ясно видел я, как быстро и легко она бежит (Гр. Бер. 149); *Już coraz słabiej dostrzegałem, jak szybko i lekko biegnie w dal* – (Gr. Bieg. 76).

Przeanalizowany materiał faktograficzny (ogółem poddaliśmy analizie 203 związki) pozwolił sformułować następujące wnioski:

1. Przysłówki modalne określane przez przysłówki gradualne tworzą dziesięć grup, wyrażających następujące oceny: *dobrze – źle, ładnie – brzydko, ważne – nieważne, łatwo – trudno, przyjemnie – nieprzyjemnie, interesująco – nieinteresująco, potrzebnie – niepotrzebnie, przyzwoicie – nieprzyzwoicie, wyraźnie – niewyraźnie*. Oprócz nich w 13 przykładach zostały użyte przysłówki modalne różnej semantyki.

2. Przy omawianych przymiotnikach występują wykładniki wszystkich kategorii gradacyjnych, ale nie są one reprezentowane przez wszystkie stopnie. Dominują połączenia z wykładnikami wysokiego stopnia, wśród których przeważa przysłówek *очень*. Obok niego w tej funkcji występują adwerbia: *весьма, особенно, шибко, необыкновенно, чрезвычайно, чертовски, ужасно, необычайно, крайне, неожиданно, невыразимо, невыносимо, внушительно, здорово, вдвойне*. Drugą pod względem liczebności grupę (16 przykładów) stanowią połączenia z wykładnikami pełnego stopnia, reprezentowanymi przez przysłówki: *совсем, совершенно, и вполне*. W 6 przykładach wystąpiły połączenia z przysłówkami nadmiernego (*слишком, чересчур*), w 8 – z przysłówkami niewysokiego stopnia (*не очень, немножко, слегка*), w 5 – z wykładnikami niepełnego stopnia (*не совсем, почти*), w 4 – z wykładnikami przeciętnego stopnia (*довольно, достаточно*).

3. Analiza badanego materiału faktograficznego wykazała, że przysłówki gradualne w połączeniach z przysłówkami nazywającymi oceny funkcjonują jednakowo w językach rosyjskim i polskim. W 88 przypadkach w polskich tłumaczeniach wystąpiły dokładne odpowiedniki rosyjskich związków – strukturalne, semantyczne i stylistyczne. W 10 przykładach użyto również przysłówek gradualnych, ale pod różnymi względami różniących się od oryginalnych, w 46 przykładach zastosowano inne sposoby wyrażania stosunków gradacyjnych. Przysłówek gradualny bywa też w tłumaczeniu pomijany. Różnice są tu tylko efektem użycia przez tłumaczy innych środków w celu oddania znaczenia rosyjskiego związku.

Objaśnienia skrótów

- Бакл. – Г. Бакланов, *Друзья*, Москва 1980.
- Bakł. – G. Baklanow, *Przyjaciele*, tłum. A. Sternowa, Warszawa 1977.
- Булг. Морф. – М. Булгаков, *Морфий*, [в:] *Записки на манжетях. Ранняя автобиографическая проза*, Москва 1988.
- Bułh. Morf. – M. Bułhakow, *Morfina*, tłum. A. Sarachanowa, [w:] *Notatki na mankietach*, Kraków 1994.
- Гр. Ал. – А. Грин, *Алые паруса*, Москва 1965.
- Gr. Szk. – A. Grin, *Szkarłatne żagle*, tłum. J. Piotrowska, Warszawa 1972.
- Гр. Бег. – А. Грин, *Бегущая по волнам*, Москва 1965.
- Gr. Bieg. – A. Grin, *Biegnąca po falach*, Warszawa 1972.
- Гр. Зол. – А. Грин, *Золотая цепь*, Москва 1965.
- Gr. Zł. – A. Grin, *Złoty łańcuch*, Warszawa 1972.
- И. и. П. – И. Ильф, Е. Петров, *Двенадцать стульев*, Одесса 1990.
- I. i P. – I. Ilf, J. Pietrow, *Dwanaście krzesel*, tłum. J. Brzechwa, T. Żeromski, Warszawa 1987.
- Лих. Кр. – А. Лиханов, *Крутые горы*, Москва 1979.
- Lich. Str. – A. Lichanow, *Strone góry*, tłum. T. Gosk, Warszawa 1982.
- Лих. Обм. – А. Лиханов, *Обман*, Москва 1979.
- Lich. Kłam. – A. Lichanow, *Kłamstwo*, tłum. W. Koraczewska, Warszawa 1982.
- Пан. Сент. – В. Панова, *Сентиментальный роман*, Москва 1960.
- Pan. Pow. – W. Panowa, *Powieść sentymentalna*, tłum. J. Dziarnowska, Warszawa 1987.
- Пан. Сер. – В. Панова, *Серёжа*, Москва 1969.
- Pan. Sier. – W. Panowa, *Sierioża*, tłum. J. Dziarnowska, Warszawa 1986.
- Пауст. Даль. – К. Паустовский, *Далёкие годы*, [в:] *Собрание сочинений*, т. 3, Москва 1957.
- Paust. Dal. – K. Paustowski, *Dalekie lata*, tłum. J. Jędrzejewicz, Warszawa 1974.
- Пауст. Колх. – К. Паустовский, *Колхида*, [в:] *Собрание сочинений*, т. 1, Москва 1957.
- Paust. Kolch. – K. Paustowski, *Kolchida*, [w:] *Wybór utworów*, tłum. A. Drucka, St. Flukowski, K. A. Jaworski, J. Jędrzejewicz, K. Truchański, Warszawa 1952.
- Пауст. Блист. – К. Паустовский, *Блистающие облака*, [в:] *Собрание сочинений*, т. 1, Москва 1957.

- Paust. Lśn. – K. Paustowski, *Lśniące obłoki*, tłum. St. Klonowski, Warszawa 1959.
- Пауст. Нач. – К. Паустовский, *Начало неведомого века*, [В:] *Собрание сочинений*, т. 3, Москва 1957.
- Paust. Pocz. – K. Paustowski, *Początek nieznaney ery*, tłum. J. Jędrzejewicz, Warszawa 1978.
- Пауст. Ром. – К. Паустовский, *Романтики*, [В:] *Собрание сочинений*, т. 1, Москва 1957.
- Paust. Rom. – K. Paustowski, *Romantycy*, tłum. J. Jędrzejewicz, Warszawa 1979.
- Шукш. – В. Шукшин, *Любавины*, Москва.
- Szuzsz. – W. Szuzszyn, *Rodzina Lubawinów*, tłum. A. Bogdański, Warszawa 1977.